

PUHEENVUOROJA

YHDESSÄ TEKEMISEN YHTEISÖT**Foorumitoiminta tähtää aktiiviseen kansalaisuuteen****Sari Poikela ja Jenny Viitanen***

Yhteisöllisyyden vaje on tällä hetkellä globaalisti tunnistettu ongelma. Ongelma näkyy vaikkapa yhteisöön kuulumisen, solidaarisuuden ja välittämisen puutteena, yhteisöjen ulkopuolelle jäämisenä sekä uusyhteisöllisyytenä. Uusyhteisöllisyys on usein kiinnittymistä lyhytkestoisiin ja tilannekohtaisiin yhteisöihin, moniin yhteisöihin samanaikaisesti sekä sosiaalisen median tarjoamiin kiinnityspintoihin. Yhteisöllisyyden puutteen ja uusyhteisöllisyyden seurauksena yhteiskuntien, alueiden ja organisaatioiden koheesio ja kestävä kehitys vaarantuvat.

Tekstimme lähtökohdat kytkeytyvät aktiiviseen kansalaisuuteen edistämisen keinoihin kuten sosiokulttuuriseen innostamiseen ja vapautuksen pedagogiikkaan sekä niiden edistämiseen kansalaisyhteiskunnassa deliberatiivisen menetelmien keinoin. Tarkastelemme kokemuksia, jotka hankittiin ESR-rahoitteen YHTEYS – Yhdessä tekemisen yhteisöt -projektin (2013–2014) puitteissa. Projektissa kehitetään vuorovaikutus- ja toimintamalleja kansalaisopistojen, kirjastojen ja yliopistojen välillä Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan johdolla. Ideana on myös luoda verkostomaisesti toimivia, aktiiviseen kan-

---

* KT ja dosentti Sari Poikela on apulaisprofessori kasvatustieteiden tiedekunnassa Lapin yliopistossa. *Email: sari.poikela@ulapland.fi*; Jenny Viitanen oli projektikoordinaattori kasvatustieteiden tiedekunnassa Lapin yliopistossa. *Email: jenny.viitanen@gmail.com*

salaisuuteen kannustavia yhdessä tekemisen yhteisöjä ruohonjuuritasolla eri puolilla Suomea. Yksi toimintamuoto on YHTEYS-foorumit, kansalaisraatien kaltaiset avoimet tapahtumat. Niissä käsitellään alueellisesti merkityksellisiä ja ajankohtaisia kysymyksiä, kuten hyviä yhteisöjä, turvaverkkojen rakentamista ja ihmisläheisiä päätöksentekojärjestelmiä. Vuonna 2013 käsiteltyjä teemoja olivat miesten osallistuminen opistotoimintaan, nuorten vaikutusmahdollisuudet ja avoimet oppimisympäristöt, yrittäjyyden mahdollisuudet syrjäseudulla sekä ihmisen terveys.

Kuvaamme ensin YHTEYS-foorumien tausta-ajattelua osallistumisen ja innostamisen lähtökohdista. Sitten tarkastelemme miten foruumit voivat edistää aktiivisen kansalaisuuden toteutumista niin yksilöllisellä kuin yhteisöllisellä tasolla. Kiinnostavaa on, miten eri puolella Suomea (Tampere, Rovaniemi, Posio, Valkeakoski) toteutuneet foruumit ovat tuottaneet lisätietoa ja näkökulmia aktiivisen kansalaisuuteen sekä millaisia kehittymisen tarpeita erilaisilla yhteisöillä on. Aineisto koostuu foorumeiden aikana yhteisöllisesti työstetyistä muistioista ja osallistuvasta havainnoinnista foorumeissa.

Osallisuus, yhteisöllisyys, innostaminen

YHTEYS-foorumien tausta-ajattelua voi hahmottaa osallistumisen, tiedostamisen, yhteisöllisyyden ja innostamisen kysymysten kautta. Näiden juuret ulottuvat freireläiseen vapautuksen pedagogiikkaan ja sosiokulttuuriseen innostamiseen.

Vapautuksen pedagogiikan tärkein tehtävä on alistuneisuuden ja hiljaisuuden kulttuurin murtaminen ja ihmisten aktivointi yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen toimintaan. Laajimmillaan voidaan tavoitella koko yhteiskunnallisen järjestyksen muutosta. Sen perussanoma on ihmisten vapauttaminen kulttuurisista, poliittisista ja taloudellisista kahleista, joissa yhteiskunnat pitävät kiinni köyhimpiä ja syrjäytyneimpiä väestön osiaan. Ajatuksia on mahdollista soveltaa pienessäkin mittakaavassa erilaisilla aikuisten elämänlaajuisen oppimisen non-formaaleilla kentillä. Tavoitteena on motivoida ihminen toimimaan itsensä ja toisten hyväksi, sitoutumaan yhteisiin ponnistuksiin ja ottamaan vastuuta konkreettisesta toiminnasta ja sen seurauksista.

Freire (1972) kuvaa persoonallista kasvua ja kehittymistä erilaisten jännitteiden kokemisen ulottuvuuksilla. Ne ilmenevät suhteina, joissa ovat osapuolina objekti ja subjekti, oleminen ja tuleminen, eläminen ja olemassaolo sekä alistuminen ja vapautuminen. Ensimmäinen teema liittyy *subjektina ja objektina* olemisen väliseen jännitteeseen. Se kuvaa, miten yksilö kykenee elämässään toteuttamaan ontologista kutsumustaan täyteen ihmisyyteen olemalla aktiivi

oman elämänsä tekijä eli subjekti. Ihminen voi toimia ja ajatella subjektina. Hänet voidaan nähdä ja häntä voidaan kohdella subjektina. Toisaalta ihmistä voidaan kohdella kohteena eli objektina, joka ei ole tietoinen itsestään ja jonka toimintaa ohjallaan. Ne henkilöt, jotka kykenevät toteuttamaan kutsumustaan kehittyä inhimillisinä olentoina, toimivat maailmassa subjekteina sen sijaan, että olisivat toisten manipuloimia ja johdattelemia objekteja. (Freire 1972; 2004; Poikela, E., Poikela, S. 2008.)

Objektina ja subjektina toimimisen välisessä jännitteessä jokainen kohtaa omaan persoonalliseen kasvuun liittyviä haasteita. Sitä voi kutsua tiedostamisen ja itsensä löytämisen kriittiseksi prosessiksi. Freire toteaa, että sosiaalisen voimaantumisen avain on omien kykyjen ja kriittisyyden kehittäminen. Oman elämänsä subjektina toiminen edellyttää kriittistä tietoisuutta. Se tarkoittaa kykyä kyseenalaistaa vallitsevat realiteetit ja miksi-kysymysten esittämistä sen sijaan, että hyväksyisi olemassa olevan tilanteen ehdoitta. Freire kuvaa tiedostamista oppimisprosessina, johon liittyy sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten olosuhteiden kyseenalaistaminen ja aktiivinen toiminta sosiaalisen todellisuuden alistavia elementtejä vastaan. (Freire 1972; 2004; Poikela, E., Poikela, S. 2008.)

Toinen, persoonallisen kasvun ja kehittymisen teema liittyy *tulemisen ja olemisen* väliseen jännitteeseen. Kyky reflektoida objektiivisesti omaa toimintaa ja elämäntilannetta on inhimillinen ominaisuus, jonka välineitä ovat ajattelu ja kieli. Persoonallinen kasvu ja sen myötä tapahtuva inhimillinen ”täydellistyminen” linkittyvät erottamattomasti ajatteluun ja ihmisenä olemisen kokemisen autenttiseen ilmaisemiseen sekä dialogisuuden kykyyn. Sosiaaliseen toimintaan voimaantuminen toteutuu yksilön itsensä ilmaisemisen dialogisessa prosessissa.

Kolmannen teeman avulla Freire herättää keskustelua termien *olemassaolon* ja *elämisen* välillä. Hän pitää sanaa ”olemassaolo” sopivana kuvaamaan ihmistä, joka kykenee aktiiviseen päätöksentekoon, kommunikaatioon ja luovuuteen. Käsite ”praksis” kuvaa sosiaalisen toiminnan ja reflektiivisen ajattelun välistä dialektista suhdetta. Se on myös avain elämisen ja aktiivisen olemassaolon välillä. Käsite ”reflektio” sisältää kielellisen elementin tai edellyttää kielellistä prosessointia ja on siksi sosiaalista. Siksi myös sen tuloksena syntynyt toiminta on luonteeltaan yhteisöllistä toimintaa eikä vain yksilökohtaista tekemistä. Reflektion avulla on mahdollista muokata ja uudistaa omaa toimintaa ja sitä kautta myös ympäröivää maailmaa. Ilman reflektiota praksis jää pelkäksi ”aktivismiksi” eli ilman ajattelua tapahtuvan toiminnan tasolle. Ilman reflektiivistä toimintaa praksis on vain ”verbalismia” eli vain sanoja ja puheita vailla konkreettisia tekoja. (Freire 1972; 2004; Poikela, E., Poikela, S. 2008.)

Freiren filosofiassa aktiivisen olemassaolon avain löytyy sosiaalisen toimin-

nan tukemisesta. Oppijat ohjataan tunnistamaan oman elämänsä keskeisiä teemoja ja ongelma-alueita. Sosiaalisen toiminnan kautta luodaan yhteyksiä erilaisten yhteiskunnallisten todellisuuksien välille. Voimaantumisen avaimet löytyvät oman elämän merkityksellisistä tilanteista ja tapahtumista, joita voidaan käyttää tiedostamisen ja oppimisen lähtökohtina.

Neljäs, persoonallisen kasvun teema käsittelee *vapautumisen ja alistamisen pedagogiikkaa*. Sekä alistaminen että vapautuminen sisältävät psykologiseen, sosiaaliseen ja poliittiseen valtaan liittyviä tekijöitä. Niiden väliseen jännitteeseen liittyvä persoonallisen kasvun haaste on sosiaalisen toiminnan uudistava prosessi. Todellisuuden mytologisointi tarkoittaa alistamista ja yksilön tietoisuuden manipulointia. Mytologisoinnin ”savuverhon” purkamisen puolestaan on vapauttamista ja yksilön vapautumista sosiaaliseen toimintaan. Poliittisen vallan käyttäjät eivät voi estää ihmisiä ajattelemasta, mutta voivat sen sijaan pyrkiä todellisuuden mytologisointiin ja sen myötä estää yksilön autonomian kehittymistä. Jos koulutus pyrkii muuntamaan todellisuutta, on koulutuksen ensin kyettävä purkamaan toimintaa kahlitsevat myytit. Freiren ajattelu ei tarjoa pelkästään ajatuksellista työkalua ymmärtää vallitsevan ideologian merkitys vaan myös kykyä kohdata erilaisia ideologioita. Todellisuutta muuntava sosiaalinen toiminta on luonteeltaan monimutkaista ja vaatii aikaa. (Freire 1972; 2004; Poikela, E., Poikela, S. 2008; ks. myös Kurki 2006.)

Sosiokulttuurinen innostaminen pohjautuu samantyyppisiin ajatuksiin. Tavoitteena on edistää ihmisten liittymistä keskenään, yhteisöllistä dialogia, tekemällä ja kokemuksesta oppien. Kurki (2000; 2006) kokoaa innostamisen keskeisiä elementtejä. Innostamisella pyritään sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseen ja muutoksen luomiseen ja vahvistamiseen. Innostaminen on juurtunut aktiiviseen ja osallistavaan pedagogiikkaan. Innostaminen pyrkii muuttamaan käsityksen kulttuurista harvojen yksinoikeutena. Jokainen voi toimia oman elämänlaatunsa kehittäjänä ja osallistujana yhteisössä. Tämän kaltainen kulttuurinen demokratia on välttämätön pohja kansalaisuuteen kasvamiselle. Innostaminen synnyttää ja vahvistaa itsenäisiä sosiaalisia ryhmiä sekä vahvistaa aloitteellisuutta ja osallistumista. Innostaminen perustuu suunniteltuun ja päämäärätietoiseen toimintaan sekä pohdintaan persoonan ja ympäröivän yhteisön rooleista ja merkityksistä. (Kurki 2000; 2006.)

Edwards & Usher (1998) pohtivat kansalaisuuden ja vapaan sivistystyön muutosta. He kysyvät, onko mikään sivistys enää vapaata vai onko kaikki sivistys toteutettu liiketalouden oppien mukaisesti tai ammatillisten tavoitteiden suuntaisesti. Sivistyksestäkin on tullut kulutusyhteiskunnan palvelija ja kansalaisten aikaisemmasta modernin yhteiskunnan tuotanto-orientoituneesta yksilön identiteetistä on kehkeytnyt kulutus-orientoitunut identiteetti. Merkityksellisen elämän rakentaminen on kulutusyhteiskunnassa entistä haasteellisempaa

ja vaatii jatkuvaa itsereflektiota. YHTEYS-foorumit voikin nähdä yhteisöllisen ja yksilöllisen reflektion non-formaaleina oppimisympäristöinä.

Deliberatiivisuus – keskustelua ja harkintaa

YHTEYS-foorumien suunnittelun tukena toimivat deliberatiivisen demokration ajatukset. Niiden mukaisesti osallistuva keskustelu ja useiden vaikutusmahdollisuuksien tarjoaminen on osa päättäjien ja kansalaisten välisen luottamuksen rakentamista. Pelkästään yksisuuntainen päätöksenteko, yhden äänen antaminen vaaleissa tai mielipidemittaukset, eivät kohtaa nykyaikaisen aktiivisen kansalaisen tarpeita. Yhden asian jäljillä olevat kuntalais- ja kansalaisaloitteet eivät välttämättä palvele riittävän laaja-alaista vaikutusmahdollisuuksien kehittämistä. (Raisio & Vartiainen 2011; Raisio & Lindell 2013.)

Raision ja Vartiaisen (2011) mukaan deliberatiivisuus lisää vuorovaikutteista keskustelua ja harkintaa sekä soveltuu sellaisten kysymysten käsittelyyn, joihin ei ole olemassakaan helppoja ratkaisuja. Ihmiset kuitenkin hyväksyvät vaikeita päätöksiä ja toimenpiteitä paremmin, jos he ovat saaneet olla mukana tekemässä päätöstä ja tuntevat asiasisältöjä eri näkökulmista. Näin on myös helpompi ymmärtää itselle vieraita mielipiteitä. Parhaimmillaan deliberatiivinen keskustelu pohjaa parhaimman argumentin oikeutukseen, jolloin omia mielipiteitä perustellaan ja samalla esitetään vaihtoehtoja tai uusia ratkaisuja. Keskustelujen aikana omaa näkemystä voi joutua sovittamaan muiden mielipiteisiin, mutta ennen kaikkea prosessissa on pyritty löytämään yhteisesti hyväksyttävissä oleva lopputulos. (Raisio & Vartiainen 2011.)

Deliberatiivisella demokratialla on useita erilaisia sovelluksia ja sen voi nähdä edustuksellista tai suoraan demokraattista päätöksentekoa täydentävänä toimintana. Kansalaisraatien ja -foorumien muodostamisessa pyritään kokoamaan kansalaisista mahdollisimman laaja edustus ja vaikuttavuus. Tavoitteena on, että parhaimmillaan monipuolinen keskustelu voi aktivoida osallistujat toimimaan yhteisen hyvän eduksi. Ydinajatus on, että kaikki pääsevät osallistumaan keskusteluun toisiaan kunnioittaen. Ryhmien keskustelua ohjaa fasilitaattori, keskusteluttaja. Hän huolehtii, että kaikki osallistujat saavat äänensä kuuluviin. (Raisio & Vartiainen 2011; Peura-Kapanen 2013.)

Foorumit kokemuksellisen kehittämisen paikkoina

YHTEYS – Yhdessä tekemisen yhteisöt -projektissa toteutimme syksyn 2013 ja tammikuun 2014 välisenä aikana kuusi foorumia. Ne olivat kansalaisraatien

tyyppisiä avoimia tapahtumia, joihin kuka tahansa voi osallistua. Tarkastelemme tässä artikkelissa niistä neljää. Kaikissa foorumeissa käsiteltiin alueellisesti merkityksellisiä ja ajankohtaisia kysymyksiä, kuten hyviä yhteisöjä, turverakentamisen ja ihmisläheisiä päätöksentekojärjestelmiä. Eri puolilla Suomea kansalaisopistoissa (Ahjolassa Tampereella, Rovalassa Rovaniemellä, Posiolla ja Valkeakoskella) järjestetyt foorumit tuottivat kiintoisia näkökulmia aktiiviseen kansalaisuuteen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

YHTEYS-foorumien osallistujia ei valikoitu, vaan kaikkia kiinnostuneita kannustettiin osallistumaan. Kutsuja lähetettiin erilaisille kohderyhmille, sidosryhmille, paikallisille päättäjille ja median edustajille. Foorumit pyrkivät herättämään keskustelua alueellisesti tärkeistä teemoista, jotka sivusivat myös kansalaisopistojen toimintaa.

Foorumit aloitettiin lyhyellä asiantuntijan alustuksella ja työtavan periaatteiden esittelyllä. Monet osallistujista tulivat paikalle kiinnostavan teeman vuoksi ja foorumityyppinen työskentely ei ollut entuudestaan tuttu. Alustuksen jälkeen seurasi kommentointi- ja kyselykierros ja käsiteltävien kysymysten kertaaminen. Sitten siirryttiin kokoamaan ajatuksia ja ideoita pienryhmiin. Ryhmän keskustelua aktivoi kirjuri, joka kirjoitti keskustelusta muistion. Pääkohtia kirjattiin myös fläppipaperille, jonka sisältöjä jokainen pienryhmä esitteli tilaisuuden päätteeksi isossa ryhmässä. Osa foorumeista nauhoitettiin. Muistioiden tuotettiin hyödyntäen avointa dataa. Verkkokansion sisältöä oli mahdollista seurata foorumin aikana, sinne pystyi lisäämään sisältöä tai kommentoimaan jälkikäteen. Muistioiden pohjalta tuotettiin julkilausumat, joita osallistujien oli vielä mahdollista kommentoida. Julkilausumassa tiivistettiin konkreettisia ehdotuksia ja ideoita yhteisen hyvän edistämiseksi. Julkilausumat toimitettiin kunnan päättäjille ja virkamiehille, medialle, eri sidosryhmien edustajille ja foorumiin osallistuneille. Foorumeissa tulosten pohjalta myös kansalaisopistot ovat voineet kehittää toimintaansa vastaamaan entistä paremmin alueellisia tarpeita.

Tampere – ” Ettei ne mummot kattois meitä niin pahalla”

Tampereella miehet kokoontuivat kahteen Ahjolan kansalaisopiston järjestämään foorumiin keskustelemaan vapaa-ajasta miesten näkökulmasta. Ensimmäiseen foorumiin osallistui kuusi ja toiseen yhdeksän 16–65 -vuotiasta miestä. Foorumin vetäjä ja asiantuntijat olivat myös miehiä. Miesteema valikoitui aiheeksi, koska kansalaisopistojen työikäisistä asiakkaista yhä suurempi osa on naisia. Molemmat foorumit käsitelivät vapaa-aikaa ja pohtivat sitä myös tasa-arvon näkökulmasta. Miksi kansalaisopistojen kursseille osallistuu niin paljon

enemmän naisia? Foorumitapaamisten välisenä aikana kansalaisopisto toteutti avoimen verkkokyselyn, joka selvitti miesten kiinnostuksen kohteita ja toiveita kansalaisopistolle.

Vastauksista ja keskusteluista ilmeni, että suhde työhön ja vapaa-aikaan on muuttunut. Harrastusmahdollisuuksia on enemmän, mutta samalla työt kulkevat jatkuvasti mukana. Iltaisin useat tarkastavat vapaa-ajallaan sähköpostinsa tai valmistelevat seuraavaa työpäivää. Kaikki osallistuneet miehet olivat tyytyväisiä nykyisiin vapaa-ajan harrastuksiinsa, erityisesti sellaisiin, joissa he kokevat pääsevänsä irtautumaan arjesta. Pulmana oli vapaa-ajan ajan riittämättömyys työn tai lastenhoidon ristipaineessa. Monenlaiset harrastukset koettiin mielekkäinä, kunhan ne veivät ajatukset pois työstä. Penkkiurheilu tai jääkiekkopeli voi purkaa stressiä ja toisen arjen paineet helpottuvat kulttuuriharrastusten parissa. Miehillä luontevina keskustelun ja ajatuksenvaihtopaikkoina voivat toimia myös huoltoaseman baari tai joukkuelajitreenin jälkeinen sauna.

Arjesta irrottavien kokemusten etsiminen vaikuttaa kansalaisopiston kursseille hakeutumiseen. Kansalaisopiston kursseilla aktiivisesti käyvät miehet kertoivat valitsevansa kurssinsa kiinnostuksen, ei niinkään mahdollisen hyödyn perusteella. Miehet eivät tietoisesti lähde opiston kursseille kehittämään itseään tai opiskelemaan. Mahdolliset oppimistulokset tulevat ennemminkin hauskan yhdessäolon sivutuotteena.

Perinteinen luokkaympäristö tai toisten kurssilaisten suhtautuminen voi johtaa jopa kurssin keskeyttämiseen. Naisvoittoiselle kurssille osallistuminen ainoana miehenä on korkea kynnyksellinen ylittäväksi. Opettajankin sukupuolen todettiin vaikuttavan, miehen olisi helpompi mennä miesopettajan vetämälle kurssille. Kouluvuosien kokemukset eivät aina ole positiivisia. Kielikurssien kielioppipainotteisuus ei innosta miehiä opintojen pariin. Kursseilta kaivattiin enemmän toiminnallisuutta ja konkreettisuutta. Kielioppipainotteisuuden vähentäminen ja oppituntien järjestäminen vaikka huoltoaseman kahvilassa tai pubissa voisi kannustaa miehiä osallistumaan. Ylipäätään miehille sosiaaliset kontaktit olivat tärkeä syy osallistumiseen. Esimerkiksi maahanmuuttajat tai muualta Suomesta muuttaneet voivat aloittaa sosiaalisen verkostonsa rakentamisen tulemalla kursseille.

Työikäistä (mies)asiakaskuntaa houkuttelevat opinnot vaativatkin kansalaisopistoilta kurssien suunnittelun ja markkinoinnin miettimistä uudelleen. Tarvitaan myös pohdintaa, miten lisätä sukupolvien ja -puolten välistä suvaitsevaisuutta ja kannustusta osana turvallista ryhmässä oppimista.

Posio – ”Mitä hyötyä tästä minulle on?”

Posion foorumin teema oli ”Elinkeinoelämän kynnykset matalaksi”. Se kokosi kymmenkunta yrittäjää, etujärjestöjen edustajaa ja kunnan työntekijää keskustelemaan. Tarkoituksena oli nostaa esiin pienen pohjoisen kunnan elinkeinoelämän pulmia ja etsiä niihin yhdessä ratkaisuideoita. Tilaisuudesta tiedotettiin paikallisia yrittäjiä ja aikataulua pyrittiin sovittamaan maatilayrittäjien päivärutiineihin sopivaksi. Yrittäjien ja heidän etujärjestöjen lisäksi tilaisuuteen osallistui kunnanjohtaja ja pari kunnan työntekijää.

Foorumissa alusti lappilainen pienyrittäjä, joka etäyhteyden välityksellä kertoi tiedottamisen haasteista ja sosiaalisen median mahdollisuuksista yrittäjän näkökulmasta. Tavoitteena oli herättää pohtimaan yksinkertaisia ja helppoja tiedotuskanavia, joita kuka tahansa voi käyttää. Toivottiin, että osallistujat kertoisivat, missä asioissa he kaipaisivat tukea tai koulutusta. Ideana oli saada osallistujat pohtimaan, mitä he voisivat tehdä paitsi itsensä kehittämiseksi myös oman yhteisönsä ja kotiseutunsa parhaaksi. Varsinainen keskustelu toteutettiin yhdessä ryhmässä ja alustaja kommentoi keskustelua etäyhteyden kautta.

Tärkeiksi asioiksi nousivat verkostoitumisen ja epävirallisen keskustelun tarpeet erityisesti eläköitymässä olevien ja mahdollisten uusien yrittäjien välillä. Monen pitkänkin uran tehneen yrittäjän tietotekniset taidot eivät riitä oman yritystoiminnan esittelyyn tai markkinointiin nykyaikaisin keinoin. Esimerkiksi yrittäjien yhdistyksessä on useita jäseniä joilla ei ole sähköpostiosoitetta, vaan heidät tavoittaa vain postitse. Kuinka yrittäjät voivat omaa osaamistaan esitellä, jos heidän olemassaolostaan ei tiedetä? Ratkaisuksi ehdotettiin yritysten esittelyä kunnan sivuilla ja epäsuorien markkinointiviestien hyödyntämistä.

Foorumissa pohdittiin myös, miten pienen paikkakunnan yrittäjien yhdenvertaisuutta voitaisiin edistää ja miten pitää yllä ja jatkaa keskustelua jatkossa. Esitettiin uusien yrittäjätapaamisten ja Posion oman yritysesittelyn aloittamista niin, että lomalaisten ja ulkopaikkakuntalaisten osallistuminen mahdollistuisi non-formaaleissa ympäristöissä. Foorumin kaltaisia keskustelutilaisuuksia voitaisiin toteuttaa esimerkiksi säännöllisten kahvitteluiden merkeissä paikallisella huoltoasemalla, jossa muutenkin luontevasti kokoonnutaan.

Posion foorumi herätti keskustelua eri tahoilla ja tilaisuudesta keskusteluista sisällöistä kirjoitettiin kahdesti paikallislehdessä. Varsinaisia päätöksiä yhteistoiminnasta ja sen organisoimisesta jatkossa ei tehty tilaisuuden aikana. Foorumi koettiin mielekkäänä ja YHTEYS-hanketta ehdotettiin uusien foorumien toteuttajaksi. Kansalaisopisto puolestaan otti järjestettäväkseen yrittäjille räätälöidyn venäjänkielen kurssi ja heille tarpeellisen ensiapukoulutuksen.

Rovaniemi – ”Joskus on hylättävä työ tai koti”

Rovaniemen kansalaisopistolla järjestetyn foorumin teema oli ”HOME ja ihmisen terveys”. Osallistujia oli paikan päällä nelisenkymmentä ja muutama osallistui etäyhteyden avulla. Foorumin osallistujat olivat eri-ikäisiä ja edustivat monia ammatteja. Foorumiin kutsuttiin myös kaupungin asumisterveysasioista vastaavia virkamiehiä. He eivät saapuneet, mutta paikalla oli yksi kaupunginvaltuutettu.

Foorumin aloitti Asumisterveysliiton asiantuntija Hannele Rämö rakennusasioihin ja kosteusvaurioihin keskittyvällä puheenvuorolla. Fasilitaattorit kannustivat häntä kertomaan myös omista kokemuksistaan homeen keskellä asumisesta ja sen seurauksista. Faktatiedon lisäksi henkilökohtainen kokemusperäinen tieto oli osallistujista hyvin mielenkiintoista. Pienryhmissä keskusteltiin kokemuksista, kohdatuista terveysongelmista ja siitä mistä tarpeellista apua voisi ylipäättään löytää. Jokaisessa ryhmässä oli keskustelua ylläpitävä ja verkkomuistioon kirjaava fasilitaattori. Etäyhteydellä tilaisuuteen osallistuneet kuuntelivat alustuksen, saattoivat kommentoida keskustelusivulla ja täydentää reaaliaikaista verkkomuistiota omilla ajatuksillaan. Foorumi päättyi yhteiseen keskusteluun. Siinä esiteltiin pienryhmissä esille tulleet kokemukset ja vinkit, joita asiantuntija vielä kommentoi.

Foorumin osallistujat olivat aktiivisia keskustelijoita sekä pienryhmissä että yhteisessä loppukeskustelussa. Osallistujat halusivat selvästi saada omat kokemuksensa kuuluville sekä jakaa tietoa ja kokemuksia keskenään. Keskusteluun olisi toivottu lisää aikaa. Homeasiat koskettavat monen ihmisen terveyttä, mutta niistä käydään harvoin avointa julkista keskustelua. Homeasioista keskustellaan useimmiten yksisuuntaisesti ja asiantuntijoiden eksperttiyttä korostaen. Silti vaikkapa sisäilmasta johtuvia terveysongelmia kohdatessaan yksittäinen ihminen joutuu selvittämään paljon asioita ja hankkimaan uutta tietoa, joka ei ole helposti saatavilla. Osallistujilla oli tästä runsaasti kokemusta. Foorumin asiantuntija puolestaan selkiytti monia säädöksiä, määräyksiä ja eri viranomaisten välisiä vastuita. Yhteiskeskustelussa saatiinkin jopa virheellisiä tulkintoja oikaistuksi. Foorumin ilmapiiri ja vuorovaikutus muodostui luottamukselliseksi ja lämpimäksi. Osallistujat kannustivat toisiaan rohkeisiin ratkaisuihin homeongelmia kohdatessaan, tarvittaessa jopa kodin tai työpaikan jättämiseen. Omaan elämään kykenee vaikuttamaan vaikeuksienkin keskellä ja siihen koettiin foorumin antaneen eväitä. Osallistujat olivat kuitenkin kriittisiä sen suhteen, miten foorumin muistio voi toimia kansalaisvaikuttamisen välineenä.

Johtopäätökset

YHTEYS-foorumit mahdollistivat yksilön yhteiskunnallisesta asemasta riippumattoman osallistumisen alueensa ja yhteisönsä hyvinvoinnin kehittämiseen. Foorumit aktivoivat osallistujiaan sosiaaliseen toimintaan ja ravistelemaan kulttuurisia kahleita, joita esimerkiksi miesten tai yrittäjien roolissa on arkipäiväisessä elämässä olemassa. Keskustelut ja näkemysten yhteinen reflektointi sytytti kaikissa foorumeissa innon osallistua vastaavaan toimintaan jatkossakin sekä ajaa käsiteltyä teemaa eteenpäin. Kyse ei ole ehkä Freiren mukaisesta hiljaisuuden kahleiden murtamisesta, vaan enemmän aktiivisesta yksilön äänen esille tuomisesta. Foorumit tarjosivat mahdollisuuden myös ympäröivän todellisuuden kriittiseen reflektioon.

Yhteisöllisen kehittämisen ajatus oli läsnä kaikissa foorumeissa eri tasoilla. Muutokset voivat olla hienovaraisia ja ajatuksen tasolla tapahtuvia oivalluksia oman toiminnan mahdollisuuksista. Yksilö kehittää kriittistä tietoisuuttaan, vaikka esittäisi ympäröivän maailman auktoriteeteille miksi-kysymyksiä vain omassa mielessään. Pohtien ja punnitien erilaisia mielipiteitä ja argumentteja yksilö on olemassa. Foorumit tukivat toiminnallaan aktiivisen olemassaolon avainta – sosiaalista toimintaa. Foorumit lähensivät erilaisia yhteiskunnallisia todellisuuksia tuomalla saman pöydän ääreen ihmisiä, joilla on erilaiset koulutustaustat, ammatit ja elämäntavat.

YHTEYS-foorumit kunnioittivat osallistavan päätöksenteon perinteitä. Yhteisöjen sisäiset kehittämistarpeet muotoiltiin konkreettisiksi ideoiksi ja tulevaisuuden toiveiksi. Osallistujat kertoivat avoimesti ja perustellen millaisia asioita haluaisivat parantaa. He olivat aktiivisia subjekteja, jotka halusivat yhdessä vaikuttaa elämänsä suuntaan. Sosiokulttuurisen innostamisen ajatus toteutui, kun keskityttiin yhteisöllisen dialogin kehittämiseen kokemusten kautta. Foorumien uusyhteisö oli intensiivinen, mutta lyhytkestoinen, eikä välttämättä tuottanut varsinaista toimintaa juuri siinä hetkessä. Kuitenkin toiminta tuotti oivalluksia, jotka siirtyvät toiseen tilanteeseen ja muihin yhteisöihin kaikkien hyödyksi. Kokemustemme ja aineiston perusteella vaikuttamismahdollisuuksien yhteisöllinen kertaaminen osana foorumitoimintaa tuki elämänlaadun kehittämistä ja aktiivisena kansalaisena kasvua erilaisissa yhteisöissä.

Kirjallisuus

Edwards, Richard & Robin Usher (1998). Modern field and postmodern moorland: adult education bound for glory or bound and gagged. Teoksessa Danny Wildemeersch & Matthias Finger & Theo Jansen (toim.) *Adult Education and Social Responsibility*.

Frankfurt am Main: Peter Lang, 27–56.

Freire, Paulo (1972). *Pedagogy of the oppressed*. Harmondsworth: Penguin.

Freire, Paulo (2004). *Sorrettujen pedagogiikka*. (Suom. Joel Kuortti.) Vastapaino: Tampere.

Kurki, Leena (2000). *Sosiokulttuurinen innostaminen – muutoksen pedagogiikka*. Vastapaino: Tampere.

Kurki, Leena (2006). *Hyvä ihminen ja kunnon kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere University Press: Tampere.

Peura-Kapanen, Liisa & Mikko Rask & Mika Saastamoinen & Helena Tuorila & Aaro Harju (2013). *Kansalaisraati suomalaista demokratiaa kehittämässä*. Loppuraportti. Kuluttajatutkimuskeskus työselosteita ja esitelmää 147/2013. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

Poikela, Esa & Sari Poikela (2008). Kasvu sosiaalisuuteen – Freiren pedagogiikka ja ongelma-perustainen oppiminen. Teoksessa E. Poikela & S. Poikela (toim.) *Tutkimustarinoita Ounaksen varrelta*. Lapland University Press: Rovaniemi, 182–193.

Raisio, Harri & Juha Lindell (2013). Kansalaisraadit osana uutta paikallisuutta. Suomen Setlementtiliitto ry:n Uusi paikallisuus -hankkeen toteuttamien kansalaisraatien ulkoinen arviointi. Helsinki: Suomen Setlementtiliitto .

Raisio, Harri & Pirkko Vartiainen (2011). *Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa*. Helsinki: Kuntaliitto. http://shop.kunnat.net/download.php?filename=uplo-ads/kansalais-osallistumisensisalto_ebook.pdf [Viitattu 23.1.2014]